

זכור את יום השבת לקדשו

א. רמב"ן | פר' יתרו - פרק כ, פסוק ח

א. כתב רש"י בפירוש זכור: תנו לב לזכור תמיד את יום השבת, שאם נזדמן לו חלק יפה יהא מזמינו לשבת. וזו ברייתא היא ששנויה במכילתא (כאן) כך: רבי אלעזר בן חנניה בן חזקיה בן גרון אומר, זכור את יום השבת לקדשו, תהא זוכרו מאחד בשבת, שאם נזדמן לך חפץ יפה תהא מתקינו לשבת.

ב. אבל בלשון יחיד שנויה, ואינה כהלכה, שהרי בגמרא (ביצה טז/א) אמרו: תניא, אמרו עליו על שמאי הזקן כל ימיו היה אוכל לכבוד שבת, כיצד מצא בהמה נאה אומר תהא זו לכבוד שבת, למחר מצא אחרת נאה הימנה מניח השניה ואוכל את הראשונה. אבל הלל הזקן מדה אחרת היתה בו, כל מעשיו היו לשם שמים, שנאמר (תהלים סח כ) ברוך ה' יום יום. תניא נמי הכי, בית שמאי אומרים בחד בשביך לשבתך, וב"ה אומרים ברוך ה' יום יום: ובמכילתא אחרת (מכילתא דרשב"י): שמאי הזקן אומר זכירה עד שלא תבא, שמירה משתבא, ומעשה בשמאי הזקן שלא היה זכרון שבת זו מפיו, לקח חפץ טוב אומר זה לשבת, כלי חדש אומר זה לשבת. אבל הלל הזקן מדה אחרת היתה בו שהיה אומר כל מעשיך יהיו לשם שמים. והלכה היא כדברי ב"ה:

ג. ועל דרך הפשט אמרו (במכילתא כאן) שהיא מצוה שנזכור תמיד בכל יום את השבת, שלא נשכחה ולא יתחלף לנו בשאר הימים, כי בזכרנו אותו תמיד יזכור מעשה בראשית בכל עת, ונודה בכל עת שיש לעולם בורא, והוא צוה אותנו באות הזה, כמו שאמר (להלן לא יג) כי אות היא ביני וביניכם, וזה עיקר גדול באמונת האל:

ד. וטעם לקדשו, שיהא זכרוננו בו להיותו קדוש בעינינו, כמו שאמר וקראת לשבת עונג לקדוש ה' מכובד (ישעיה נח יג). והטעם, שתהא השביתה בעינינו בעבור שהוא יום קדוש, להפנות בו מעסקי המחשבות והבלי הזמנים, ולתת בו עונג לנפשינו בדרכי ה', וללכת אל החכמים ואל הנביאים לשמוע דברי ה', כמו שנאמר (מ"ב ד כג) מדוע את הולכת אליו היום לא חדש ולא שבת, שהיה דרכם כן, וכך אמרו רז"ל (ר"ה טז): מכלל דבחדש ושבת בעי למיזל. וזה טעם שביתת הבהמה, שלא תהא בלבנו

מחשבה עליה. ולכך אמרו ז"ל (חולין ה) שהשבת שקולה כנגד כל מצות שבתורה, כמו שאמרו בע"ז, מפני שבה נעיד על כל עיקרי האמונה בחדוש ובהשגחה ובנבואה.

ה. ובמכילתא (כאן): רבי יצחק אומר, לא תהא מונה כדרך שהאחרים מונים, אלא תהא מונה לשם שבת. ופירושה, שהגויים מונין ימי השבוע לשם הימים עצמן, יקראו לכל יום שם בפני עצמו, או על שמות המשרתים, כנוצרים, או שמות אחרים שיקראו להם, וישראל מונים כל הימים לשם שבת, אחד בשבת, שני בשבת, כי זו מן המצוה שנצטוינו בו לזכור תמיד בכל יום, וזה פשוטו של מקרא, וכך פירש רבי אברהם.

ו. ואומר אני שזהו מדרשו של שמאי הזקן (במכילתא דרשב"י) שפירש מצות זכור עד שלא תבא, כלומר שלא נשכחהו בשום פנים, אבל הזכירו בברייתא (ביצה טז): עוד מדת חסידותו שהיה הוא מזכירו גם במאכליו ואוכל לכבוד שבת כל ימי חייו, והלל עצמו מודה במדרשו של שמאי, אבל היתה בו מדה אחרת במאכלים מפני שכל מעשיו היו לשם שמים, והיה בוטח בה' שיזמין לו לשבת מנה יפה מכל הימים:

ז. אבל לרבותינו עוד בו מדרש ממלת לקדשו, שנקדשהו בזכרון, כענין וקדשתם את שנת החמשים שנה (ויקרא כה י). שהוא טעון קדוש ב"ד לומר ביובל מקודש מקודש, אף כאן צוה שנזכור את יום השבת בקדשנו אותו. וכך אמרו במכילתא (כאן): לקדשו, קדשהו בברכה, מכאן אמרו מקדשין על היין בכניסתו. וזהו קדוש היום, והוא מן התורה, אינו אסמכתא. וכך אמרו (ברכות כ): נשים חייבות בקדוש היום דבר תורה, וזה על קדוש הלילה, לפי שכל הטעונים קדוש מתקדשים בכניסתן פעם אחת, כגון קדוש החדש, וקדוש היובל, אבל ביום אסמכתא, ואין אומרים בו מקודש כלל, שדיינו בפעם אחת בכניסתו, וכן על היין אסמכתא ואינו קבע כלל. שהמצוה הזאת למדו ממלת "לקדשו", אבל זכור את יום השבת מצוה לזכרו תמיד בכל יום, כמו שפירשנו, אלא שכל מצות הזכירה במנין אחד בחשבון רמ"ח מצות שנצטוינו. ודע זה:

א. וטעם החדש הזה לכם ראש חדשים, שימנו אותו ישראל חדש הראשון, וממנו ימנו כל החדשים שני ושלישי עד תשלום השנה בשנים עשר חדש, כדי שיהיה זה זכרון בנס הגדול, כי בכל עת שנזכיר החדשים יהיה הנס נזכר, ועל כן אין לחדשים שם בתורה, אלא יאמר בחדש השלישי (להלן יט א), ואומר ויהי בשנה השנית בחדש השני נעלה הענן (במדבר י יא), ובחדש השביעי באחד לחודש וגו' (שם כט א), וכן כלם:

ב. וכמו שתהיה הזכירה ביום השבת במנותינו ממנו אחד בשבת ושני בשבת, כאשר אפרש (להלן כ ח), כך הזכירה ביציאת מצרים במנותינו החדש הראשון והחדש השני והשלישי לגאולתנו, שאין המנין הזה לשנה, שהרי תחלת שנותינו מתשרי, דכתיב (להלן לד כב) וחג האסיף תקופת השנה, וכתיב (שם כג טז) בצאת השנה, אם כן כשנקרא לחדש ניסן ראשון ולתשרי שביעי, פתרונו ראשון לגאולה ושביעי אליה. וזה טעם ראשון הוא לכם, שאיננו ראשון בשנה, אבל הוא ראשון לכם, שנקרא לו לזכרון גאולתנו:

ג. משנה ברורה | סימן רנ ס"ק ב

כתיב בתורה זכור את יום השבת לקדשו ודרשו ב"ש שתהא זוכרו מאחד בשבת נזדמן לך חלק יפה תהא מתקנו לשבת ואמרו על שמאי הזקן שכל ימיו היה אוכל לכבוד שבת היה מוצא בהמה נאה ואומר זו לשבת מצא אחרת נאה הימנה אוכל הראשונה ומניח השניה על שבת נמצא שהאכילה היא כדי שתשאר היפה של שבת אבל הלל הזקן מדה אחרת היתה בו שהיה אומר ברוך אדני יום יום יעמס לנו צרכנו. והסכימו הרבה פוסקים שגם הלל מודה שכדברי ב"ש עדיפא טפי אלא שהיה בוטח בה' שבודאי יזמין לו לשבת מנה יפה משאר הימים וכדי לחזק מדת בטחונו היה נוהג כן אבל בשאר כל אדם שאין בטחונו חזק כ"כ גם הוא מודה דכשמאי עדיפא טפי. ופשיטא בדבר שאינו שכיח לקנות כשיזדמן לו דבר שלא יהיה נפסד אזי יניח אותו לשבת.

נפקו חזו אינשי דקא כרבי זורעי אמר מניחין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה כל מקום שנותנין עיניהן מיד נשרף יצתה בת קול ואמרה להם להחריב עולמי יצאתם חיזרו למערכתכם הדור אזול איתבו תריסר ירחי שתא אמרי משפט רשעים בגיהנם שנים עשר חדש יצתה בת קול ואמרה צאו ממערכתכם נפקו כל היכא דהוה מחי רבי אלעזר הוה מסי רבי שמעון אמר לו בני די לעולם אני ואתה בהדי פניא דמעלי שבתא חזו ההוא סבא דהוה נקיט תרי מדאני אסא ורהיט בין השמשות אמרו ליה הני למה לך אמר להו לכבוד שבת ותיסגי לך בחד חד כנגד זכור וחד כנגד שמור אמר ליה לבריה חזי כמה חביבין מצות על ישראל יתיב דעתייהו.

עין איה

קדושת השבת יש שנים בכחה: האחד מה שהיא מקדשת ומעלה את ישראל בקדושתה העליונה ומרוממת אותם בעצם קדושת היום למעלה מכל עניני החול ומדבקתם בכבוד עליון וקדושה עליונה. חוץ מזה, היא ממשכת ג"כ את כח כל ימי המעשה עם כל חילונותם ושפלותם, שע"י שהם נזכרים בקדושת השבת הנם מתרוממים. ובאין הכרה מוחשית, הנפש הישראלית מרוממת עצמה אפילו בימי החול מפני זכר של יום השבת, ובזה אין דברי החול שפלים כ"כ כמו שהם נראים בחיצוניות שלהם, כי אם הם הולכים ומתעלים בקדושת השבת. על פי המבט הזה אפשר להשקיף על חיי שעה ועל העוסקים בהם בעין של קורת רוח.

הוה נקיט תרי מדאני אסא, אחד כנגד זכור, המורה על היחש של השבת עם החול, ואחד כנגד שמור, המורה על עצם השמירה של קדושת השבת כשהיא לעצמה. יתיב דעתייהו, ולא הצטערו עוד על חיי עולם הנבלעים מחיי שעה, בראותם כי גם בחיי שעה יש לישראל קישור אמיץ לחיי עולם.

